

(7)

ЛУЗА

Луза – це дружина Алімі, продавця фруктів. А ще мати Каріми. Луза...

Вона виходить із дому двічі на день: один раз перед сходом сонця, а другий – у сутінках під час молитви. Спускається високою сходинкою свого ганку, тримаючи на голові три, чотири, іноді п'ять поставлених один на одного ящиків із фруктами. Опинившись на вулиці, вона рухається вперед, однією рукою піднімаючи поли своєї галабеї, а іншою підтримуючи останній ящик у стосі. Вона йде ні повільно, ні прудко – просто рухається вперед, ніби виконує дивний, спеціально для неї вигаданий танок. Глядячи на Лузу, і не скажеш, що вона згинається під важким тягарем, вона не шкандибає, як моя мати та більшість жінок її віку. Хо́да у неї відрізняється від ходи тулунських жіночок. До речі, тіло також. У Лузи жвавість молодой кобилки, що радісно вигарцьовує, поширюючи навколо себе аромат мандаринів, манго і помаранчевих ягід фізаліса у червоній чаші, коли вона прямує до свого маленького візочка на площі Тулуна, що поруч з крамницею мого батька.

Незалежно від того, стоять у неї на голові ящики чи ні, Луза завжди має веселу ходу, а округла дупця ніби танцює під строкатою галабеєю. Вона власноруч кладе свій вантаж на дерев'яний візок, не чекаючи мого батька, який поспішає їй на допомогу. Поправляє кольорову хустку на довгому, заплетеному і акуратно зібраному волоссі, а потім зітхає: «Красно дякую, який ти люб'язний».

«Допомагай тобі Аллах», – відповідає батько і повертається до майстерні. Вона ж стає за своїм візком, посміхаючись перехожим і покупцям, які охоче зупиняються біля неї. Взимку Луза продає апельсини й мандарини, а влітку – виноград і манго. Але приязність свою вона пропонує людям цілий рік.

У кварталі багато торочать про Лузу. Тут тільки й розмов, що про її спокусливі форми, про манеру триматися та

гарну дупцю. Ці байки виростають з апетитів і бажань, що їх породжує тіло Лузи, але вони не мають нічого спільного з реальністю. Луза добре знає, чому вона така спокуслива, звідки походить цей приголомшливий ефект. Бо вона – Луза, «мигдалинка», і Лузою її робить не стільки вершковобіле обличчя, зелені очі, пишні та пружні груди, гармонійна будова тіла, скільки сідниці. Чудові сідниці, що змушують тремтіти чоловічі серця і приковують до себе погляди. І ця дупа, мабуть, найважчий вантаж, який їй доводиться тягати!

Відколи їй виповнилося чотирнадцять, Луза зрозуміла, що може викликати жадання чоловіків і хлопців по всьому Тулуну й околицях аж до цитаделі* на півночі та площі Саїди Зейнаб на півдні. Вони божеволіють від неї, але максимум, на який можуть розраховувати, – це пара-трійка жартів і люб'язних слів, не більше. Бо її гострий, підступний язик осаджує навіть «справжніх чоловіків», що носять довгі вуса й мають славу безцеремонних нахаб.

Компліменти, що зусбіч ллються на неї дощем, заздрість жінок, які відчують свою недосконалість на тлі Лузи, захопленість підлітків і сором'язливі залицяння старшокласників, загравання зрілих чоловіків і мимохідь кинуті покупцями лестощі – ніщо її не тішить, ніщо не допомагає забути гіркоту особистого нещастя.

Алімі – то мугир, який абсолютно нехтує нею; досить сказати, що її чоловік любить танцювати жіночі танці. За десять років він ділив із нею ліжко разів двадцять хвилин по двадцять, а пити кинув лише тоді, коли вона народила хлопчика Саада, а через десять років – дівчинку Каріму.

– Ах спрага, спрага дощу земного, маленька чиста дівчино, віддаю тобі своє життя, вгамуй мою спрагу на десять років, приношу тобі в жертву сина свого, напої мене, хай не висохне душа моя, хай не горить у ній злий вогонь.

---

* Каїрська Цитадель Саладіна розташована на відрозі пагорба Мокаттам, неподалік від історичного центру міста. Могутню фортецю, що фактично домінує над містом, було зведено й укріплено єгипетським правителем Саладіном (Салах-аль-Діном) у період між 1176 та 1183 роками для захисту, в першу чергу, від хрестоносців. У теперішній час – великий музейний комплекс, одна з найвідвідуваніших туристами пам'яток Каїра.

Бажання не дає їй заснути – ах, це бажання! І вже спозаранку вона сідає на ганку свого будинку. Після короткочасного парування з чоловіком вона відчуває втому, а ще образу на життя і тих, хто ним насолоджується. Три секунди, і він заснув глибоким сном, наповнюючи вузьку кімнату дзвінким хропінням. Тоді зі стиснутим серцем вона йде на вулицю подихати свіжим повітрям.

На другому поверсі нашого будинку тихенько відчиняється вікно спальні Фараджа і Батти. З'являється Батта з оголеними плечима і шиєю, з великим відром у руці. Вона хапається за ручку вікна, трохи поправляє червону нічну сорочку, роздивляється ліворуч, праворуч і виливає воду, якою вони з чоловіком обмивалися. Її погляд падає на Лузу, що сидить з опущеною головою. Обличчя спалахує, і Батта кидає їй отруйні слова:

– Не сумуй, колись й у тебе буде те, що маю я.

Луза дивиться їй прямо в обличчя:

– Обережніше, сестро, можна й не витримати забагато зл...

Батта вибухає таким сміхом, від якого всі прокидаються від Тулуна аж до самої цитаделі:

– Все краще, ніж сохнути на ганку.

І вона знову голосно сміється.

Луза ладна вибухнути, але злість каменем застрягає в горлі і з неї виривається тільки крик.

Батта виливає ще одне відро води й цього разу цілить так, щоб забризкати Лузу. Та схоплюється на ноги, коли вода з обмивання Батти та Батиного чоловіка бризкає на її чорну галабею, вибігає посеред вулиці та починає довгу промову, розкриваючи таємниці життя Батти, розповідаючи, що її батько, пекар Масуд, помер з голоду і що у них вдома навіть їжі немає.

Відчиняються вікна, прокидається молодь, потираючи заспані очі, а старі жінки, що страждають на безсоння, неймовірно радіють такому приводу розважитися.

Батта у чудовій формі, тіло утішене після ночі кохання. Вона не хоче зіпсувати свій настрій відповідями Лузі, тому просто складає руки під пишними грудьми і, налягаючи на вікно, спостерігає за видовищем; слова і жести Лузи обіцяють надзвичайно розважальну виставу. Вона спо-

стерігає так, ніби Луза ображає й проклинає іншу жінку, яку сама Батта недолюблює, і це приносить їй величезне задоволення!

Тепер Луза лягає додолу, посипаючи голову землею. Тоді Фарадж відтягує Батту від вікна: він бачить, як Луза роздирає собі щоки, бурмоче безглузді слова та поводитьсь, наче божевільна.

Фарадж підхоплює низ своєї нічної сорочки, мчить сходами вниз і мовчки хапає Лузу за спину і ноги, а та замовкає, щойно побачивши його, і раптовим жестом притискує до своїх грудей. Зіщулившись у його обіймах, вона не пручається, не протестує, з її очей котяться пекучі сльози. Батта застигає на місці, обурено й тепер уже точно відсторонено дивлячись на них.

Фарадж уводить Лузу додому, де у спальні на першому поверсі спить Алімі. Хропіння стоїть таке, наче тут кричить вісьлюк. Він штовхає двері ногою, заходить разом з Лузою і обережно садовить її поруч з хропуном. Акуратно витирає її сльози і дарує їй щиру посмішку. Вона відчуває, як легке заціпеніння охоплює її тіло, потім робить глибокий вдих, наче хоче затримати у собі запах Фараджа; у нього широкі волохаті груди, до яких їй так хочеться притиснутись і від яких віє запахом ночі кохання з Баттою.

Вона пестить свої стегна під ковдрою; якби це він спав на ній, якби це він притиснув її до ліжка своєю вагою, якби то його тіло колихало її до втрати свідомості, якби це в його обіймах вона вивихалася змією, якби ж вона могла запропонувати йому всю ту красу, про яку мріють чоловіки від Тулуна до мечеті Саїди Зейнаби! Якби це він довбив її тіло «своїм довгим молотом», поки вона не закричить, не втратить відчуття реальності, не завіє так, що завивання це долетить аж до цитаделі та розбудить напівмертве тіло Алімі, тоді припинилося б це огидне пердіння та хропіння.

Фарадж прикладається губами до чола Лузи й ніжно цілує її. Яка краса! Яка грація! І яка нещаслива доля!

Він поправляє ковдру, якою вкритий Алімі, так, щоб її вистачило на Лузу; вона вгамовується, очі заплющені, дихання спокійне, і на порожевілому обличчі грає блаженна усмішка. Вона поринула у сон, де Фарадж обсипає її поцілунками.

Фарадж чекає, поки не упевниться – вона спокійно спить, потім виходить з дому Алімі, робить знак жінкам, які все ще стовбичать на балконах в очікуванні наступного акту вистави, і повертається додому. Побачивши його сповнене суму обличчя, Батта мовчить; він думає, що якщо зараз вдарить її, вона почне кричати, і жінки таки дочекаються фіналу видовища, тому краще закінчити цю ніч без слів. Він простягається на ліжку, повертається до Батти спиною і засинає.

У цей ранковий час Луза спить глибоким сном, як ніколи раніше, принаймні я так думаю. Я зачиняю вікно, яке було прочинив, щоб побачити всі події. Але світанковий вітерець набрався такої сили, що його холоднуваті пориви долітають до мого ліжка навіть крізь зачинене вікно й вирують під ним, обдуваючи юнацьке тіло, яке помалу перетворюється на тіло чоловіка.

(8)

ЗОХРА

У моїй уяві для неї немає інших імен. Тож нехай буде Зохра.

Я сам його вигідавав, бо не знаю, як її звать насправді.

Зараз вона стоїть у метрі від мене. Наче блискуча зелена змія, наче болісний для очей предмет, наче голод.

Вона не з нашого кварталу. Її дитинство не проходило разом з нами під гомін і ласку Тулуна, вона не грала в нашій грі, не ходила до нашої школи. Ми не бачили, як вона росла, змінювалася, округлювалася, як виходила з дитинства, як ставала молодою дівчиною зі схожими на лимони грудьми і як потім ці лимони перетворювалися на апельсини молодої жінки, що вимальовуються під просторим одягом; а вона не бачила, як у нас грубіла та волохатіла ніжна дитяча шкіра, як густів пушок над верхньою губою, як мужніли м'язи, як мінялися наші голоси, стаючи більш низькими та грубими.

Я знаю майже всіх дівчат у Тулуні: моїх одноліток, старших, молодших – всіх; знаю їхніх братів і сестер, батьків і матерів, але її не бачив ніде і ніколи; вона точно не тутешня, просто завітала до нас – швидко, як подих літнього вітерця.

Вона чекає на хліб. Перед єдиною в кварталі соціальною пекарнею зібралося багато народу. Її струнке тіло майже втрачає рівновагу в безладній черзі, де кожна жінка щосили штовхає сусідку попереду, а та, що попереду, активно відповідає ліктями. Вона затиснута між двома закутаними в чорні хустини жінками: Ум Шафікою та її дочкою Шафією (тою, що зла й потворна). Її ледь помітно між двома масивними тілами, і враження таке, що дівчину ось-ось затруть. То Шафія штовхне її назад, то Ум Шафіка вдарить ліктем по ребрах.

Своєю маленькою рукою вона хапається за галабею Ум Шафіки, щоб не впасти на землю, або спирається спиною на Шафію, щоб не пролетіти вперед.

Зохра пручається, намагаючись не спіткнутися, не опинитися під безжальними ногами і при тому зберегти своє місце у черзі. Їй близько п'ятнадцяти років, спокусливе личко, широка усмішка, попри те що тут її ладні розчавити, червоні губи та чарівні ямочки, ласкаві чорні очі. Схоже на сонечко кругле обличчя в облямівці локонів темного шовковистого волосся.

Мене дуже вабить її краса, хочеться без упину милуватися цим тілом, пройтися поглядом по її шиї, грудях, талії, стегнах, ногах. Але це неможливо, я нічого не можу розгледіти у штовханині огрядних жіночих тіл, серед яких вона ніби в облозі. Жінки сперечаються, б'ються, аж раптом сутички припиняються. Черга рідшає, і дівчина наближається до невеликої огорожі, за якою стоїть пекар Хасан зі своїм хлібом.

Тепер я можу насолодитися її фігурою від голови до ніг: оце так несподіванка! Я втрачаю дар мови. Її одяг нагадує товстий і грубий полотняний мішок, в якому зазвичай зберігають борошно, цукор чи зерно; наче мішківина, але чистенька й ледь прикриває її коліна. А ще залишає на виду гарні та тонкі, схожі на крила руки.

На мить наші погляди зустрічаються, і я читаю в її очах: «Краще б ти побачив мене у барвистій шовковій сукні».

Вона вродлива і знає це. Знає, що привабливіша за всіх жінок у черзі за хлібом, за всіх дівчат, яких можна зустріти в Тулуні та й в усьому Каїрі. Вона усвідомлює свою приналежність, попри грубу полотнину. Також їй відомо, що ніхто з дівчат нашого кварталу чи навіть найбідніших жінок, що живуть у районі Калат аль-Кабч і Шейхуні, не вдягається у мішківину, а ще вона знає, що Ум Шафіка попереду і Шафія позаду її зневажають.

Дівчина дійсно дуже вродлива. Її присутність тут незбагненна, нез'ясовна. Наче квітку залишили у громадській вбиральні.

Мені шістнадцять, з настроєм погано: то я роздратований, то набурмосений; моє серце почало цікавитися жінками, вони займають мої думки, і мені хочеться закохатися, хочеться зустрічатися з дівчиною!

Я б хотів заговорити з нею, сказати хоча б одне речення: «Яксправи?», «Якаживродлива!», «Скількитобі?»,

«Звідкити?», але не наважуюся, вагаюся, тому просто стою і роздивляюся її, мов ідіот.

Вона нарешті дійшла до решітки, але в простягнутій руці немає грошей; вона дивиться на пекаря Хасана, посміхається йому, і він дає їй хліб безкоштовно. Потім вона рушить до мене, притискаючи до грудей хлібину, яку пекар щойно віддав їй з жалю, повільними кроками наближається до мене і посміхається. Мабуть, вона розуміє, чому я зацікавився нею, чому пожираю її очима. Вона трохи відходить, зупиняється, ніби щось забула, підводить голову, дивиться на мене і знову маніжиться. Схожа на принцесу зі злитком золота в руках. Я посміхаюся у відповідь збентежено і сором'язливо, а потім низько вклоняюся.

Найімовірніше, в моїх очах немає ніжності чи жалю, але там є щось більш шляхетне, вище: любов підлітка. І моє серце у грудях стрибає та підскакує.

Я ніколи не бачив її знов, намагався уявити, що вона приховувала, яке у неї життя, яка історія. Але так нічого і не дізнався.

Додому я повертаюся з притиснутим до грудей буханцем хліба, а в серці гуде щось нове, щось солодке, чудове. Матері вдома немає.

(16)

САХА

Раз на тиждень до нашої групи з філософії приєднується японка на ім'я Саха. Щовівторка вона відвідує лекції третього та четвертого курсу, а вечорами приєднується до нас, студентів магістратури, докторантури, доцентів і молодших викладачів – усіх, хто відвідує семінари професора Ріяда. Саха живе за годинником, дотримуючись дуже суворого і чіткого розкладу; вона тут щотижня без винятку, за три роки жодного пропуску. Завжди приходиться вчасно, навіть коли хворіє.

Зараз вівторок, чверть до дев'ятої, вона з'являється перед обеліском з червоного мармуру за кілька метрів від входу до університету. Тендітна молода дівчина з довгим волоссям і незвичайною ходою. Вона крокує вперед зі спортивним рюкзаком на спині, як і інші студенти. Проходить крізь солідну залізну браму, прямує до старовинного корпусу факультету мистецтв, а потім повертає ліворуч до великого парку, вид на який відкривається з усіх будівель студмістечка. Праворуч стримить корпус зі строгою архітектурою, де розташована кафедра англійської мови та мій рідний історичний факультет, навпроти розкинулася будівля Центральної бібліотеки. Саха заходить до внутрішнього двору, позаду неї залишається новенька споруда адміністрації та кафедри арабської мови. Тривожним, жадібним поглядом вона шукає новенький корпус з мармуровим фасадом, до якого ведуть кілька червоно-коричневих сходинок, де завжди сидить купа студентів.

Дрібними кроками Саха прямує до потрібної будівлі, засунувши руки в кишені джинсів, іноді опускає очі долу, дивлячись на свої білі кросівки, іноді переводить їх на людей навкруги, спостерігаючи за всіма зосередженим, проникливим поглядом. Вона піднімається сходами з усмішкою людини, яка нарешті отримала, що хотіла, сміючись від радості, що знайшла таки філософію ісламу і професора

Ріяда. А раптом їй радісно з того, що вона знову побачить мене?

Рівно о дев'ятій годині вона пробиває собі шлях крізь студентський натовп і підходить до своїх друзів, акуратно переступаючи зі сходинки на сходинку, – в руках маленький синій блокнот з розкладом занять для нашої групи. Вона ходить на чотири конкретні лекції, завжди на тих самих викладачів: філософія ісламу, філософія Середньовіччя, суфізм* і богослов'я. О чверть до п'ятої вона сходить на другий поверх, де відбувається щотижневий семінар. Я теж.

Того вечора я бачу її в коридорі з найкращою подругою Фатімою, студенткою четвертої групи. Вони виходять після лекції з суфізму, яку читав найвидатніший спеціаліст Єгипту, Саха бере у Фатіми конспекти, перекладає до свого рюкзака, цілує Фатіму в обидві щоки і підходить до нас. Вітає нас помахом руки, зовсім не по-японськи, а так само, як це робимо ми, потім тисне руки – добрий день! – усім, хто стоїть і сидить на сходах за амфітеатром факультету географії на вході до їдальні, тобто перед нашою аудиторією.

Я спокійно сиджу і курю, поруч зі мною старий рюкзак, який я носив на плечах, коли ще не захопився наукою; в одній руці остання книжка професора Ріяда «До революції думки», в іншій – чашка чаю. Нарешті вона помічає мою присутність і підходить.

– Добрий день.

Я згортаю книжку:

– Добрий день, бережи тебе Аллах.

Вона злегка хитає головою і посміхається:

– Не так.

– А як?

– Треба казати: «Нехай Аллах дарує тобі свою милість і благословення».

---

* Суфізм – аскетично-містичний напрямок в ісламі, який зародився у VIII – на початку IX ст. в Іраку та Сирії, що включає як вчення, так і духовні практики, спрямовані на боротьбу людини з прихованими душевними вадами, і духовне виховання особистості; мусульманське подвижництво; осягнення таємного змісту одкровенень Корану. Кінцевою метою суфії вважали відмову від своїх особистісних якостей і заміну їх божественними або пряме злиття з божественною «істиною».

Мене тішить японська точність, яку вона вкладає в кожне слово, подобається їй маленьке обличчя з такими правильними рисами.

– Будеш чаю?

– Професор Ріяд запізнюється? – запитує вона, дивлячись на годинник, що на зап'ястку.

– Та начебто.

– Що означає «та начебто»?

– Його потяг певно запізнився.

– Він ніколи не пропускав лекції.

– Ти вип'єш чаю?

– А що ти читаєш?

– «До революції думки» професора Ріяда, – кажу я, показуючи назву на обкладинці.

– А!

Вона відстібає ремінець, що стягує слабкі груди, знімає зі спини японський рюкзак з кишеньками, відкриває його й витягає пакет із зеленим чаєм, прямує до маленького стенда, де стоїть інтендант Резек, і вкладає пакет йому в руки. У того вочевидь здивований вигляд, він піднімає густі білі брови та гучно промовляє:

– Ні, тобі треба скуштувати наш єгипетський чай, бо твій червоний «Ліптон» у пакетиках...

Саха погоджується, і це вперше:

– Гарзд.

– Я приготую його по-своєму?

– Як це – по-твоєму?

– Треба покласти трохи-трохи чаю, нікуди не йди, я зараз принесу.

– Гарзд.

Вона знову сідає поруч зі мною на сходах:

– Отже, Саїде, все добре?

– Так, хвала Господу.

– А твої досліді?

Я кажу їй, що майже щовечора ходжу до бібліотеки Американського університету*, а там повно публікацій, бібліографій, дисертацій.

---

* Американський університет у Каїрі (AUC) – світський, англомовний дослідницький приватний університет, що пропонує

Вона здивовано щось бурмоче японською, а потім за-
питує мене:

– Тобі насправді треба туди ходити? У Центральній біб-
ліотеці немає книжок?

– Немає потрібних публікацій, бібліографій; а скажи
мені, як у тебе справи з Аль-Фарабі?

Дуже задоволено вона оголошує:

– Тепер я читаю набагато краще, швидше.

Я м'яко плескаю в долоні, мене це тішить:

– Я дуже добре розмовляю класичною арабською та
египетським діалектом.

Приходить професор Ріяд під руку з дуже елегантною
жінкою – французенкою, яка викладає ісламську філосо-
фію в Сорбонні; на цьому факультеті навчалися керівники
Аль-Азгару, сам професор Ріяд і ще багато єгипетських про-
фесорів філософії.

Саха встає, йде їм назустріч, кілька хвилин розмовляє з
ними, потім ми всі заходимо до аудиторії й зачиняємо двері.
Там французька викладачка пояснює нам роботу, що її
проводять європейські та американські дослідники для ка-
талогізації й класифікації ісламської філософії та суфізму.

Саха сидить на своєму звичному місці обличчям до
столу, перед яким стоїть професор Ріяд. Я поруч із нею, іно-
ді вона просить мене пояснити те чи інше слово або термін;
викладачка Сорбонни говорить французькою, а професор
Ріяд перекладає арабською, але я прикладаю губи до вуха
Сахи і щоразу, коли ми обговорюємо нове поняття, тихо
пояснюю їй суть. Граціозним кивком голови вона показує,
що зрозуміла, і від того волосся її хвилями розходить по
плечах.

Після семінару ми доєднуємося до інших студентів. За-
ходимо до копії-центру, де вона становить долу свій рюк-
зак, дістає з неї конспекти Фатіми та кілька книжок, сто-
рінки яких хотіла скопіювати. Саха позичає у Фатіми всі
конспекти: «Яка чудова дівчина, така люб'язна, справжня
египтянка».

американські програми навчання на ступені бакалавра, магістра та
професора, а також програму безперервної освіти для студентів з
понад 60 країн.

Після копіювання ми сідаємо в кав'ярні «Хабіб», наш столик стоїть прямо позаду столика професора Ріяда; зараз всі заклади переповнені, наче ти опинився посеред вулиці в годину пік, між столиками юрбляться студенти з зошитами, теками та книжками.

Я замовляю чай, Саха натомість бере анісовий напій і шишу.

Вона курить тютюн з ароматом яблука, їй начебто подобається, бо вона не закашлюється на відміну від мене. Я ще ніколи не бачив, як японка курить шишу. Раптом вона каже:

– А він непоганий, той чай у Резека.

Саха отримала диплом з арабістики в Американському університеті, провела два роки в Лондоні, а потім приїхала до Каїра, який сподобався їй більше за рідне Токіо. Зараз вона працює над докторською дисертацією з ісламської філософії на тему Аль-Фарабі та його тлумачень текстів Платона і Аристотеля.

Що відбувалося в ті дні? Ким я був для неї?

Нічого особливого, ми просто розмовляли про її батьків, про стосунки, про Аль-Фарабі та життя в Єгипті, бесідували на правах добрих друзів, що вже стало для нас звичкою. У неї з'явилися проблеми з нареченим, який працював у японському посольстві. Він здавався їй надто зашореним: байдуже йому до єгиптян, до їхнього повсякдення, країна йому набридла. А вона натомість дуже любила Каїр, але з хлопцем розлучатися не хотіла. Повертатися до Нью-Йорка їй теж було не до снаги, хоча там жила її давня шкільна подруга.

Саха була настільки ніжною, доброю, делікатною, що я не думав про неї як про жінку, радше як про друга, не більше.

Саме так. Думаю, протягом трьох років я був їй найближчим другом разом з Фатімою. Ми всюди ходили разом, я супроводжував її до сільськогосподарського дослідницького центру, щоб купити японський сир і всілякі рідкісні для Єгипту продукти. Зі мною вона відвідала Тулун, зайшла до мечеті, а потім до мене в гості на вулицю Саргатміч, скуштувала страви моєї матері та сестри Муни; їй сподобався зелений салат і мулухія, але до курки вона не до-

торкнулася. Зі мною вона пройшлася вулицею Халіфа, відвідала збройовий ринок і цитадель, прогулялася вулицями Аль-Муїзз лі-Дін Аллаха і Аль-Азгару.

Оскільки вона захоплювалася старовинними книжками, я майже щоп'ятниці ходив із нею до книжкових крамниць за Аль-Азгаром. Ми проводили там по пів дня зранку, а на обід їли кошарі та фул*. Але ми ніколи не ходили у «Нові часи», де готували печінку, ковбаски мергезі та ягнятину, тому що Саха – вегетаріанка, тож ані м'яса, ані рибу не їла. Після обіду ми вирушали до плато Аль-Батнія за Аль-Азгаром, де розташовувався великий ринок старовинних книжок з невеличкими стендами, присвяченими археології. Хоч би куди вона пішла, всюди зникала за кучугурами безладно навалених книжок. Вона весь час відкопувала щось цікаве, книгарі нас знали і дозволяли копирсатися досхочу. Саха їм подобалася, позаяк була дуже веселою і розмовляла арабською з чарівним акцентом.

Саха купувала стародавні тексти, написані такими філософами, як Аль-Фарабі (звісно!), Ібн Рушд, Ібн Туфайль, Аль-Кінді, а також богословами та докторами права. Складала все це до свого рюкзака, і ми йшли далі.

Вона крокувала поруч зі мною, ледь дістаючи до мого плеча – такий собі маленький робот з вродливим личком і чарівною посмішкою. Квітка лотоса, що прогулюється зі мною.

Того дня ми йшли підземним переходом у районі Аль-Азгару. Майже темно. Я без жодної задньої думки (хоча не сказати, що я ніколи про це не думав) заявляю, що хотів би побачити її оселю, познайомитися з її квартирою, подивитися, як вона живе. Вона зупиняється, я теж, потім розвертається до мене і дивиться довгим поглядом – здивована, стурбована, мовчазна, від посмішки і сліду нема. Нарешті вона відвертається, втуплює очі долу і починає тихо плакати. Я ніколи не бачив її в такому стані, вона ж лле гіркі сльози, а я стою поруч із нею і не розумію, якої помилки

---

* Кошарі – страва з рису, нуту, сочевиці, макаронів, смаженої цибулі, приправлена гострим томатним соусом. Фул – варені на малому вогні боби, приправлені часником, лимонним соком та оливковою олією. Традиційні страви єгипетської кухні.

припустився. Хочеться щось сказати, але язик не слухається, тож ми мовчки крокуємо далі. Коли доходимо до площі Аль-Хусейн, вона маленькими кроками квапливо йде геть... Практично тікає від мене, я щодуху кидаюсь слідом, наздоганяю, кладу руки на її стрункі плечі; вона розвертається обличчям до мене, я вдивляюся в її очі, не розуміючи такої реакції, розглядаю її мовчки. Вираз вона має такий, ніби її боляче ранили (не можу ж це бути я!), ніби її скривдив чоловік, якого вона не знає і який її не розуміє, тож відтепер між нами геть немає місця для дружби.

Вона трохи опановує себе, знімає мою руку зі свого плеча, витирає сльози і знову йде поруч. За цією сценою спостерігають допитливі перехожі, тому їй ніяково. Через деякий час вона нарешті може говорити: тихим, напруженим голосом пояснює, що їй дуже сумно, що зі мною їй було легко, що вона довіряла мені, ми добре розумілися; але інших почуттів до мене у неї немає, і я не маю права робити їй боляче, хотіти йти до неї додому, коли я достеменно знаю, що вона живе одна.

Тоді я бачив Саху востаннє.

Ми разом купували книжки, квіти, сир, разом пили чай і ділили стіл на лекціях з філософії. Вона приходила до будинку моїх батьків, пригощалася нашими стравами, але ніколи не дозволяла мені заходити до себе, ніколи не показувала свою кімнату.

В японській мові немає слова «кохання».

У словнику японців немає грубих слів, немає образ, вони дуже виховані, ти ж розумієш, Саїде.

Японка не скаже «ні», не обірве, не зізнається в тому, що не любить тебе, не зреагує на слова любові, які ми часом надто спонтанно собі дозволяємо. Щоб не поранити відмовою, японка посміхнеться.

Саха була заручена з іншим чоловіком, з японцем, і він їй був кращим за мене!